

Recenzja rozprawy habilitacyjnej oraz dorobku naukowego

dr Wojciecha Kwiatkowskiego

Zgodnie z art. 219 ust.1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2024 r. poz. 1571 ze zmianami), dalej ustawy, stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która łącznie spełnia następujące warunki:

- 1) posiada stopień doktora;
- 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe lub artystyczne stanowiące znaczny wkład autora w rozwój dyscypliny naukowej oraz
- 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

I. Osiągnięcia naukowe

Kierując się powyższym przepisem, pierwszym elementem oceny wniosku habilitacyjnego dr Wojciecha Kwiatkowskiego powinna być ocena jego osiągnięcia naukowego. Ocena ta ma na celu udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy wskazane przez kandydata osiągnięcie naukowe stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk prawnych.

Habilitant we wniosku wskazał jako główne osiągnięcie naukowe monografię pt. „Geneza i praktyka konstytucyjnej instytucji przysięgłych w amerykańskim procesie cywilnym”, wydaną w 2024 r. przez Wydawnictwo Naukowe UKSW, które w roku opublikowania monografii w jej ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy.

Jednocześnie należy zauważyć, że **wskazana monografia stanowi merytoryczną kontynuację wcześniejszej publikacji naukowej habilitanta pt. „Geneza i praktyka konstytucyjnej instytucji przysięgłych w amerykańskim procesie karnym”, wydanej w 2021 r. również przez Wydawnictwo Naukowe UKSW.** Zbieżność założeń badawczych, zakresu tematycznego oraz opracowania graficznego obu publikacji potwierdza ich tomowy charakter. Z tego względu zasadne jest dokonanie ich łącznej oceny, co znajduje oparcie w art. 219 ust. 1a ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zgodnie z którym osiągnięcie naukowe powinno obejmować **co najmniej** jedną monografię naukową. Przepis ten nie wyklucza więc możliwości objęcia oceną dwóch monografii, o ile stanowią one tematycznie zwartą całość.

Obie monografie¹ poprzedza część, w której Autor wprowadza czytelnika w tematykę publikacji, przedstawia analizowane problemy badawcze, tezy i cele naukowe, a także omawia zastosowaną metodologię oraz strukturę książek. Wprowadzenie obu monografii ukazuje przede wszystkim polityczno-ustrojowe znaczenie instytucji ław przysięgłych - od czasów kolonii brytyjskich, po ukształtowanie się państwowości Stanów Zjednoczonych - jako mechanizmu służącego zapewnieniu udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości oraz ograniczaniu władzy sędziowskiej, która pierwotnie była powiązana z interesami Korony brytyjskiej. Podkreśla przy tym nie tylko jej funkcję równościową, lecz także sprawiedliwościową, wskazując na znaczenie ławy przysięgłych - historycznie ujmowanej jako wyraz ludowego poczucia sprawiedliwości („sumienia wspólnoty”), a obecnie jako instrument racjonalizacji postępowań sądowych.

Co ważne, obie monografie wyraźnie ukazują, że ewolucja roli ław przysięgłych wiąże się ze zmianą interpretacji przepisów Konstytucji USA w tym zakresie. Dla przykładu – Poprawka VI gwarantuje oskarżonemu prawo do procesu karnego z udziałem ławy przysięgłych, jednak jej zastosowanie ogranicza się do poważniejszych przestępstw, a ponadto oskarżony może zrzec się tego prawa, co w praktyce, m.in. ze względu na rozpowszechnienie ugód, prowadzi do częstego rozpoznawania spraw bez udziału ławy. Podobnie w przypadku Poprawki VII, mimo formalnego utrzymania zasady udziału ławy przysięgłych w sprawach opartych na prawie powszechnym (*common law*), jej znaczenie uległo osłabieniu, a udział ławy w praktyce występuje znacznie rzadziej, zwłaszcza na skutek rezygnacji stron lub zakończenia sporu ugodą.

Cele monografii, metody i problemy badawcze. Głównym celem obu monografii - co wynika również z ich tytułów - jest analiza genezy i ewolucji instytucji ławy przysięgłych, w szczególności stopniowego odchodzenia od jej pierwotnych założeń i zasad funkcjonowania. Autor podkreśla przy tym, że jego zamiarem jest kontynuacja badań nad tą instytucją, a także pośrednio popularyzacja wiedzy na temat funkcjonowania ławy przysięgłych w amerykańskim systemie prawnym, opartej na rzetelnych ustaleniach naukowych, w odróżnieniu od uproszczonego przekazu kulturowego.

W monografii poświęconej procesowi karnemu Autor wskazuje, że jej celem jest „próba przybliżenia niezwyklego fenomenu prawnego i kulturowego, jakim jest amerykańska instytucja przysięgłych - tj. obywateli podejmujących określone decyzje w procesie karnym” (s. 16 PAPK). Natomiast w monografii dotyczącej procesu cywilnego jako cel wskazano „przedstawienie problematyki procesu cywilnego przy udziale ławy przysięgłych w USA” (s. 18 PAPC), a także analizę trudności związanych z uchwaleniem VII poprawki do Konstytucji USA oraz współczesnych relacji między sędzią a ławą przysięgłych w ramach pełnego procesu cywilnego.

¹ Dalsza ocena dorobku habilitanta będzie obejmować obie monografie – „Geneza i praktyka konstytucyjnej instytucji przysięgłych w amerykańskim procesie karnym” dalej jako „PAPK” oraz „Geneza i praktyka konstytucyjnej instytucji przysięgłych w amerykańskim procesie cywilnym” - „PAPC”.

Można zatem stwierdzić, że cele obu monografii koncentrują się przede wszystkim na rekonstrukcji etapów rozwoju tej instytucji oraz wyjaśnieniu czynników wpływających na zmiany jej roli i funkcji.

W odniesieniu do tak sformułowanych celów Autor wskazuje następujące metody badawcze:

1. metodę formalno-dogmatyczną (w szczególności w zakresie analizy przepisów Konstytucji USA oraz konstytucji stanowych, a także orzecznictwa sądowego);
2. metodę historyczną (w zakresie ustalenia anglosaskich korzeni tej instytucji);
3. metodę prawnoporównawczą (w zakresie wskazania różnic w funkcjonowaniu ławy przysięgłych na poziomie federalnym i stanowym oraz w odniesieniu do systemu brytyjskiego) (s. 20 PAPC).

Wskazanie tej ostatniej metody budzi jednak pewne wątpliwości, gdyż w istocie mamy tu raczej do czynienia z analizą zróżnicowania wewnątrz jednego systemu prawnego (w ramach federacji) niż z klasycznym porównaniem między różnymi systemami prawnymi. **Pełne zastosowanie metody prawnoporównawczej wymagałoby bowiem konsekwentnego porównania wyraźnie wskazanych stanów oraz uzasadnienia tego wyboru lub porównania rozwiązań istniejących na poziomie federacji lub stanów do innych systemów *common law*, zwłaszcza państw Wspólnoty Narodów, w których instytucja ławy przysięgłych została zachowana i podlegała innej (lub różnej) ewolucji.** Dużo bardziej precyzyjne jest więc nazwanie tej metody „metodą historyczno-porównawczą” - jak czyni to Autor w monografii poświęconej procesowi karnemu (s. 19 PAPK).

Znacznie lepiej Autor radzi sobie natomiast z prezentacją problemów badawczych, które zostały ujęte w odniesieniu do kolejnych okresów historycznych oraz zmieniającej się roli ławy przysięgłych. W monografii poświęconej procesowi cywilnemu Autor wskazuje dodatkowo - jako odrębne zagadnienie badawcze - charakterystykę zakresu spraw rozpoznawanych przy udziale ławy przysięgłych, a także analizę współczesnych zadań i funkcji tej instytucji. Obejmuje ona również relacje między sędzią a przysięgłymi w pełnym procesie cywilnym, w tym w postępowaniu dowodowym, przy ustalaniu werdyktu oraz określaniu wysokości odszkodowania.

Jednocześnie **ocena realizacji wytyczonych celów wypada mniej pomyślnie.** W ocenie recenzentki podjęte badania mają przede wszystkim charakter deskryptywny (zmierzający do przedstawienia uporządkowanego opisu analizowanych instytucji), a w dużo mniejszym stopniu porównawczy czy eksplanacyjny (ukierunkowany na ich wyjaśnienie). O ile Autor w sposób bardzo precyzyjny przytacza rozstrzygnięcia sądów w sprawach dotyczących udziału ławy przysięgłych w procesach sądowych oraz potrafi powiązać je ze wskazanymi problemami badawczymi, o tyle jego własna analiza, oryginalne ujęcie czy próba konceptualizacji pozostają w dużej mierze nieobecne. Recenzowane monografie nie udzielają wyczerpującej odpowiedzi na pytanie, dlaczego „tak wielu Amerykanów unika dziś uczestniczenia w pracach wymiaru sprawiedliwości w charakterze przysięgłego przedprocesowego bądź procesowego” (s. 18 PAPK). Wyjaśnienie tego zjawiska wymagałoby bowiem zastosowania odmiennej metodologii badawczej, wykraczającej poza metodę formalno-dogmatyczną czy historyczną, i uwzględniającej w szczególności badania empiryczne.

Również wnioski z przeprowadzonych badań nie mają pogłębionego charakteru - w istocie sprowadzają się do odtworzenia głównych etapów rozwoju instytucji ławy przysięgłych oraz rekonstrukcji obowiązujących standardów procesowych. Z tego względu oryginalny wkład naukowy obu monografii należy ocenić jako dość ograniczony. Dodatkowo monografie nie stanowią gotowej odpowiedzi na pytanie o „optymalny kształt” polskiego sądownictwa, który pozwalałby skutecznie realizować standardy prawa do sądu (s. 9 PAPC). Przede wszystkim nie wyjaśniają one w sposób dostateczny związku między prowadzoną analizą a toczącą się w Polsce debatą. Ocena ta nie zmienia jednak ogólnie pozytywnego odbioru obu monografii jako bogatego materiału źródłowego oraz rzetelnej systematyzacji zagadnień dotyczących analizowanych postępowań.

Struktura i treść. Obie monografie mają zbliżoną strukturę oraz podobny podział treści na cztery rozdziały. Otwiera je wprowadzenie, które następnie przechodzi w rozdział poświęcony genezie instytucji ławy przysięgłych w prawie brytyjskim, a także w okresie kolonialnym w Ameryce Północnej oraz w pracach nad Konstytucją z 1787 r. i Kartą Praw (Poprawki V, VI i VII). Istotnym elementem tych części jest wskazanie problemów interpretacyjnych, takich jak kwestie liczby przysięgłych, sposobu ich deliberacji czy katalogu spraw, w których ich udział jest obowiązkowy. Obie monografie wyraźnie ukazują, że zarówno uchwalona Konstytucja Stanów Zjednoczonych, jak i większość konstytucji stanowych nie tworzą instytucji ławy przysięgłych, lecz ją zachowują z okresu sprzed uzyskania niepodległości.

Monografia poświęcona procesowi karnemu następnie analizuje ewolucję roli wielkiej ławy, wskazując, że „organ ten zatracił swoją ‘historyczną tożsamość’ i stał się *de facto* administracyjnym narzędziem legitymizującym działania prokuratora w postępowaniu karnym oraz uwierzytelniającym je w oczach opinii publicznej” (s. 85 PAPK). Autor koncentruje się przede wszystkim na kwestiach właściwości rzeczowej, funkcjonalnej i miejscowej wielkiej ławy, a także na problematyce wyboru przysięgłych i długości ich kadencji, przebiegu postępowania dowodowego, niejawności prac oraz rodzaju podejmowanych rozstrzygnięć. Istotne miejsce zajmuje również analiza pozycji prokuratora wobec wielkiej ławy, jak również instytucji doradcy prawnego funkcjonującej w stanie Wirginia i na Hawajach. W tej części szczególnie ważne są przedstawione propozycje reformy funkcjonowania wielkiej ławy, zmierzające do uniezależnienia jej prac od wpływu prokuratora (s. 124 PAPK). Rozdział czwarty został natomiast poświęcony „procesowi karnemu z udziałem przysięgłych w czasach obecnych”. Jest to część najbardziej rozbudowana i najobszerniejsza, co sprawia, że podział treści na rozdziały staje się nieznacznie nieproporcjonalny, choć można to uznać za uzasadnione ze względu na wagę omawianej problematyki. Zastrzeżenia budzi jednak samo określenie „czasów obecnych”, które czyni tytuł mało precyzyjnym - nie wskazuje bowiem, do jakiego momentu odnosi się analizowana „współczesność”, np. czy jest ona wyznaczona przez konkretne precedensowe orzeczenie Sądu Najwyższego (np. *Santobello v. New York?*) czy też przez określoną reformę wymiaru sprawiedliwości. Rozdział ten dowodzi, że zasadniczo proces karny w „czasach obecnych” w dużej mierze ustąpił miejsca postępowaniom kończącym się zawarciem porozumienia procesowego (*plea bargain / plea agreement*), polegającego na przyjęciu przez oskarżonego kary uprzednio uzgodnionej z prokuratorem, albo postępowaniom, w których sędzia samodzielnie rozstrzyga o winie i karze (*bench trial*). Rozdział czwarty bada

w szczególności tezę pomocniczą, zgodnie z którą udział przysięgłych w procesie karnym stanowi mechanizm zabezpieczający prawa oskarżonego, a także sprzyja zwiększeniu społecznej akceptacji wymiaru kary (s. 134 PAPK). Autor podejmuje m.in. zagadnienie miejsca procesu karnego oraz pochodzenia przysięgłych, procedur ich wyboru, a przede wszystkim zapewnienia ich bezstronności w ramach procedury doboru do sprawy (*voir dire*), ze szczególnym uwzględnieniem spraw, w których może zostać orzeczona kara śmierci.

Szczególne miejsce w analizie ławy przysięgłych zajmuje omówienie roli przysięgłych w postępowaniu dowodowym, w tym w zakresie zadawania pytań, a następnie instrukcji sędziego, narady oraz wydania werdyktu jako rozstrzygnięcia o winie. W rozdziale tym osobną część stanowi analiza instytucji pominięcia prawa materialnego w wyroku uniewinniającym (*jury nullification*). Rozdział ten szczegółowo analizuje także udział przysięgłych w orzekaniu o karze. Zawiera on również szereg innych wątków, m.in. problematykę impasu w głosowaniu nad werdyktem, unieważnienia procesu, a także zwrotu wydatków i wynagrodzenia przysięgłych.

Podsumowując, rozdział czwarty stanowi bardzo wnikliwe i kompleksowe studium roli ławy przysięgłych w procesie karnym, choć jego układ - obejmujący 24 podrozdziały, z których niektóre dzielą się na dalsze mniejsze części - powoduje pewną trudność w uchwyceniu logiki przyjętej systematyki. **W ocenie recenzentki większą wartość naukową miałyby opracowanie skoncentrowane na wybranym aspekcie procesowym, a nie na jego całościowym ujęciu. Jeżeli jednak przyjąć, że zamiarem Autora była również popularyzacja amerykańskiej instytucji ławy przysięgłych, to przyjęcie ujęcia całościowego można uznać za uzasadnione.**

Dla porównania monografia poświęcona procesowi cywilnemu ma znacznie bardziej proporcjonalną strukturę. Została ona również podzielona na cztery rozdziały, które cechują się podobną objętością i złożonością treści. Pierwszy rozdział podkreśla, że Poprawka VII wyraźnie przyznaje ławie przysięgłych kompetencję do oceny dowodów dopuszczonych przez sędziego oraz do ustalania na tej podstawie stanu faktycznego (s. 68 PAPC), co w tradycji *common law* wiąże się z rozróżnieniem między funkcją ławy jako ustalającej fakty a rolą sędziego jako stosującego prawo. Choć zakres tej kompetencji był co do zasady ujmowany jako wyłączny, w doktrynie i orzecznictwie pojawiały się istotne rozbieżności interpretacyjne, dotyczące zwłaszcza granic ingerencji sędziego w ustalenia faktyczne oraz dopuszczalności ich kontroli. Rozważania Autora na temat tych rozbieżności, a także analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego, które wpływało na kształtowanie zakresu spraw cywilnych rozpoznawanych z udziałem ławy przysięgłych, należy uznać za bardzo wnikliwe i rzetelnie opracowane (zwłaszcza s. 68-103 PAPC).

Rozdział drugi poświęcony został czynnościom procesowym poprzedzającym rozprawę sądową przy udziale ławy przysięgłych. Stanowi on jednocześnie kompendium wiedzy o postępowaniach sądowych w sprawach cywilnych - od określenia właściwości miejscowej sądów, ustalenia pozwanego, w tym osób nieletnich, elementów pozwu oraz odpowiedzi na pozew, aż do etapu przygotowania do rozprawy. Najważniejsza część tej analizy dotyczy jednak procedury wyboru składu ławy przysięgłych do konkretnej sprawy wraz ze szczególną

procedurą *voir dire* mającą służyć zagwarantowaniu bezstronności przysięgłych. Odrębne czynności wiążą się tutaj z tworzeniem list potencjalnych przysięgłych oraz ich doborem. Kolejne dwa rozdziały omawiają przebieg rozprawy sądowej ze szczególnym uwzględnieniem instrukcji sędziego oraz postępowania dowodowego oraz deliberację i formy ustalenia werdyktu oraz jego skutków prawnych i społecznych, a także środki przysługujące stronom niezadowolonym z rozstrzygnięcia sprawy.

Ostatecznie dobór treści oraz ich logiczny układ w recenzowanych monografiach należy ocenić pozytywnie. Zastrzeżenia budzi natomiast brak wyraźnych wniosków lub podsumowań w poszczególnych rozdziałach. Również końcowe konkluzje obu prac pozostawiają czytelnika z niedosytem i pytaniem o ogólne znaczenie przeprowadzonych analiz. Obszerna warstwa porządkująca i systematyzująca wiedzę na temat procedury karnej i cywilnej w Stanach Zjednoczonych, wzbogacona o liczne odniesienia do orzecznictwa oraz wątki medialne, nadaje tym opracowaniom w znacznej mierze charakter podręcznikowy, w mniejszym zaś stopniu stricte naukowy.

Wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne. Obie monografie wypełniają lukę w polskiej literaturze prawniczej poświęconej prawu amerykańskiemu, w szczególności procedurom karnym i cywilnym. Z perspektywy polskiego czytelnika zarówno „Geneza i praktyka konstytucyjnej instytucji przysięgłych w amerykańskim procesie karnym”, jak i „Geneza i praktyka konstytucyjnej instytucji przysięgłych w amerykańskim procesie cywilnym” mogą wydawać się opracowaniami oryginalnymi. Jednak w ujęciu szerszym, międzynarodowym, stanowią one przede wszystkim rzetelne i systematyzujące studium o charakterze opisowo-historycznym, koncentrujące się na ukazaniu zmieniającej się roli i znaczenia instytucji ławy przysięgłych w postępowaniu karnym i cywilnym, nie zaś nowe ujęcie przedmiotu badań.

Ograniczona oryginalność tych badań wynika przede wszystkim z przyjętej problematyki badawczej, która skupia się na pytaniach o charakterze deskryptywnym („co”), nie podejmując w wystarczającym stopniu pogłębionej analizy wyjaśniającej („dlaczego”). Brakuje zwłaszcza osadzenia omawianych zjawisk (w tym orzecznictwa) w szerszym kontekście konstytucyjnoprawnym - do czego nawiązują tytuły monografii - bądź prawnospołecznym, co byłoby uzasadnione również ze względu na profil badawczy autora jako amerykanisty.

W szczególności monografie nie podejmują krytycznej analizy ani dialogu z toczącą się współcześnie debatą na temat roli przysięgłych w zapewnianiu sprawiedliwego procesu czy też procesów partycypacji obywatelskiej w wymiarze sprawiedliwości w USA. Tym samym nie stanowią wartości dodanej w odniesieniu do literatury amerykańskiej, na której bazują. Przede wszystkim nie podejmują pogłębionych rozważań nad miejscem ławy przysięgłych w amerykańskim konstytucjonalizmie - ujmowanej niekiedy jako szczególny rodzaj „czwartej władzy” (por. np. S.A. Thomas, *The Missing American Jury: Restoring the Fundamental Constitutional Role of the Jury* (Cambridge University Press 2016)) - ani nad problemem jej reprezentatywności (por. np. D. Kairys, J. Kadane & J.P. Lehoczyk, „Jury Representativeness: A Mandate for Multiple Source Lists”, 65 *Calif. L. Rev.* 776 (1977); S. Anwar, P. Bayer & R. Hjalmarsson, „Unequal Jury Representation and Its Consequences”, 4

American Economic Review: Insights 159 (2022); czy ostatnio - T.W. Frampton, *The Radical Roots of the Representative Jury*, Virginia Public Law and Legal Theory Research Paper No. 2025-82 (2025)). Nie odnoszą się również do roli ławy przysięgłych w procesach kontroli konstytucyjności (por. np. N.S. Chapman, „The Jury’s Constitutional Judgment”, 67 *Alabama Law Review* 189 (2015)) ani do jej znaczenia dla odnowy amerykańskiej demokracji (por. np. J.E. Carroll, „The Jury as Democracy”, 66 *Ala. L. Rev.* 825 (2018); R.L. Jolly, V.P. Hans & R.S. Peck, „Democratic Renewal and the Civil Jury”, 57 *Georgia Law Review* 79 (2022) - cytowane w PAPC).

Z tego względu trudno jednoznacznie umieścić obie monografie w obrębie konkretnej gałęzi prawa. Z pewnością nie stanowią one istotnego wkładu w rozwój nauki prawa konstytucyjnego, gdyż ich celem nie jest rozwijanie doktryny w odniesieniu do podstawowych koncepcji konstytucyjnych, takich jak podział władzy, organizacja i niezależność sądownictwa, rzetelny proces czy udział obywateli w procesach demokratycznych. Jednocześnie należy podkreślić, że Autor ma pełną świadomość znaczenia tych pojęć oraz sygnalizuje podstawowe problemy związane z ich realizacją.

Szczególnym wkładem recenzowanych monografii jest natomiast całościowe ujęcie ławy przysięgłych jako instytucji prawnej, co pozwala uzupełnić dorobek polskiej literatury historycznej, cywilnoprosesowej, karnoprosesowej oraz politologicznej - zwłaszcza takich autorów jak K. Baran, J. Halberd, A. Krzyżanowski, K. Kremens, P. Laidler, M. Rzeszot, R. Tokarczuk, W. Wagner czy P. Złamańczuk. Należy przy tym zauważyć, że monografie zostały napisane w sposób przystępny, a zarazem erudycyjny, łącząc wątki historyczne (w tym biblijne) i kulturowe (z historii kina oraz literatury) z analizą doktrynalną i orzecnictwem sądów amerykańskich, a także z medialnym przekazem dotyczącym wybranych spraw, w których rola ławy przysięgłych była kluczowa dla ich rozstrzygnięcia.

Terminologia. Na odrębną uwagę recenzentki zasługują przede wszystkim specyficzne wybory Autora monografii dotyczące tłumaczeń podstawowych terminów odnoszących się do analizowanych instytucji, w tym pojęcia przysięgłych, a także Konstytucji Stanów Zjednoczonych wraz z Kartą Praw. Kwestie terminologiczne zostały wyraźnie wskazane jako jeden z celów publikacji, którym jest skorygowanie powszechnie stosowanych w Polsce tłumaczeń – zdaniem Autora nieuwzględniających kontekstu kulturowego tych pojęć, a także wprowadzenie tłumaczeń pojęć, które w polskiej literaturze prawniczej nie były przedmiotem pogłębionej analizy. Tym samym Autor zrywa z przyjętym sposobem tłumaczenia takich pojęć jak „constitutional amendment”, które w oficjalnych tłumaczeniach Konstytucji Stanów Zjednoczonych (tłum. Andrzej Pułło, Biblioteka Sejmowa, Warszawa 2002, dostęp: <https://biblioteka.sejm.gov.pl/wp-content/uploads/2015/03/USA-pol.pdf> (4.04.2026) funkcjonują jako „poprawka”, a nie „nowela”. Obie monografie konsekwentnie operują pojęciem „przysięgłych”, wprowadzając jednocześnie rozróżnienie między typami paneli występujących w postępowaniu karnym i cywilnym (*grand jury*, *trial jury*) oraz objaśniając różnice między instytucją przysięgłych na poziomie federalnym i stanowym.

Źródła. Dobór źródeł oraz sposób ich wykorzystania stanowią niewątpliwie najsilniejszy atut recenzowanych publikacji. Zarówno wybór orzecznictwa, jak i wszechstronna analiza literatury przedmiotu zasługują na bardzo wysoką ocenę.

II. Aktywność naukowa

Drugim elementem oceny wniosku habilitacyjnego dr Wojciecha Kwiatkowskiego powinna być analiza jego aktywności naukowej. Ma ona na celu udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy wskazana przez kandydata działalność naukowa - obejmująca aktywność publikacyjną, konferencyjną oraz badawczą - jest realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności za granicą, a także czy ma ona charakter istotny. Należy przy tym podkreślić, że ustawowe kryterium oceny aktywności naukowej ma charakter nieostry, co utrudnia ustalenie jednoznacznego punktu odniesienia dla oceny jej „istotności”. Trudne jest również określenie swoistej „średniej” krajowej, zważywszy, że procedura nadania stopnia doktora habilitowanego nie powinna opierać się na najniższym wspólnym mianowniku tej aktywności. **Zdaniem recenzentki zasadne jest zatem przyjęcie kryterium zindywidualizowanego, pozwalającego ocenić, czy przy uwzględnieniu dostępnych możliwości i uwarunkowań rozwoju naukowego kandydat wykorzystał je w sposób uzasadniający uznanie jego aktywności za istotną.**

Publikacje

Wśród publikacji naukowych Habilitanta wydanych po uzyskaniu doktoratu można odnaleźć dwie inne monografie

W. Kwiatkowski, *System Rezerwy Federalnej*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar 2014, ISBN 9788373837034, 212 s.

W. Kwiatkowski, *Transfer niewykorzystanego potencjału zabudowy w prawie amerykańskim. Geneza i praktyka*, Warszawa: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2023, ISBN 9788382812978, 192 s.

oraz kilkanaście artykułów obejmujących:

1. W. Kwiatkowski, *Zagadnienie kary śmierci w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, „Zeszyty Prawnicze” 2012, t. 12, nr 3, s. 115-150.
2. W. Kwiatkowski, *Rozpoznawanie protestów przez Kongresowe Biuro Obrachunkowe – postępowania o udzielenie zamówienia publicznego*, „Kontrola Państwowa” 2013, t. 58 nr 6, s. 91-107.
3. W. Kwiatkowski, *Skuteczność czynności prawnej dokonanej przed notariuszem stanowym w USA, a dotyczącej rzeczy położonej w Polsce*, „Rejent” 2014, s. 64-95.
4. W. Kwiatkowski, *Notariat w Stanach Zjednoczonych*, „Rejent” 2015, s. 53-86.
5. W. Kwiatkowski, *Federalne prawo łaski w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, „Zeszyty Prawnicze” 2015, t. 15, nr 3, s. 71-94.

6. W. Kwiatkowski, *Prawo łaski na poziomie stanowym w USA*, „Zeszyty Prawnicze” 2016, t. 16, nr 4, s. 153-188.
7. W. Kwiatkowski, *Stabilność i bezpieczeństwo systemu finansowego USA po wejściu w życie ustawy Dodd-Frank*, „Zeszyty Prawnicze” 2017, t. 17, nr 3, s. 115-134.
8. W. Kwiatkowski, *Pozycja w systemie władzy USA oraz zadania Rady ds. Monitorowania Stabilności Finansowej*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace” 2017, nr 1, s. 61-74.
9. W. Kwiatkowski, *Przejmowanie władzy prezydenckiej w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, „Zeszyty Prawnicze” 2021, t. 21, nr 3, s. 311-335.
10. W. Kwiatkowski, *Kobiety i czarnoskórzy w ławach przysięgłych w Stanach Zjednoczonych*, „Zeszyty Prawnicze” 2021, t. 21, nr 1, s. 301-323.
11. W. Kwiatkowski, *Transfer niewykorzystanego potencjału zabudowy w ramach mechanizmu fuzji działek na przykładzie regulacji Miasta Nowy Jork*, „Zeszyty Prawnicze” 2022, t. 22, nr 3, s. 107-126.
12. W. Kwiatkowski, *Transfer niewykorzystanego potencjału zabudowy jako alternatywa dla wyłączenia w ramach mechanizmów ochrony obszarów cennych przyrodniczo oraz obszarów rolniczych w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, „Zeszyty Prawnicze” 2022, t. 22, nr 4, s. 135-158.
13. W. Kwiatkowski, *Instytucja banków pośredniczących w obrocie niewykorzystanym potencjałem zabudowy*, „Zeszyty Prawnicze” 2022, t. 22, nr 1, s. 65-85.
14. W. Kwiatkowski, *Authorization and Appropriation: An Implementation of Congress' Power of the Purse*, „Zeszyty Prawnicze” 2024, t. 24, nr 4, s. 211-238.

Publikacje te wskazują na spójny profil Habilitanta, który koncentruje się na trzech obszarach tematycznych. Pierwszy z nich obejmuje prawo konstytucyjne Stanów Zjednoczonych, ze szczególnym uwzględnieniem instytucji ławy przysięgłych, prawa łaski, kary śmierci oraz władzy wykonawczej. Drugi blok tematyczny dotyczy amerykańskich instytucji finansowych, w tym problematyki stabilności systemu finansowego, mechanizmów nadzoru finansowego, funkcjonowania banku centralnego oraz banków pośredniczących w obrocie niewykorzystanym potencjałem zabudowy. Trzeci obszar obejmuje zagadnienia prawnoadministracyjne dotyczące kontroli administracyjnej, planowania przestrzennego oraz notariatu w Stanach Zjednoczonych.

Należy przy tym podkreślić, że zdecydowana większość tych artykułów została opublikowana w „Zeszytach Prawniczych”, co może świadczyć o ograniczonej sieci kontaktów naukowych oraz preferowaniu jednego środowiska redakcyjnego.

W tym miejscu uwagę recenzentki zwraca przede wszystkim brak publikacji o charakterze międzynarodowym, tj. artykułów opublikowanych w czasopiśmie zagranicznych. Okoliczność ta rodzi pytanie o potencjalny odbiór dorobku Habilitanta w środowisku międzynarodowym, w szczególności w kontekście standardów recenzyjnych obowiązujących w czasopiśmie zagranicznych, które kładą nacisk nie tylko na rzetelność opisową, lecz przede wszystkim na oryginalność metodologiczną, teoretyczną lub koncepcyjną bądź pogłębioną analizę porównawczą.

W pozostałym dorobku naukowym Habilitanta można wyróżnić współredakcję następujących publikacji

1. B. Szmulik, W. Kwiatkowski, A. Syryt (red.), *Prawa człowieka. Przed egzaminem*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska 2024, ISBN 9788383901138, 184 s.
2. B. Szmulik, W. Kwiatkowski (red.), *Wpływ ofiar przestępstw na prace Parlamentu Europejskiego w świetle doświadczeń procesu stanowienia prawa w Stanach Zjednoczonych*, Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości 2020, ISBN 9788366344259, 168 s.
3. M. Wielec, W. Kwiatkowski, P. Ostaszewski, P. Sawa, R. Szymczykiwicz, J. Włodarczyk-Madejska (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna. Standardy polskiego systemu prawnego na przykładzie wybranych zawodów prawniczych*, Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości 2018, ISBN 9788390714196, 473 s.

oraz rozdziały w sześciu publikacjach zbiorowych wydanych przez Wydawnictwo Beck, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Szkołę Wyższą Wymiaru Sprawiedliwości oraz Instytut Prawny Wymiaru Sprawiedliwości, a także Oficynę Wydawniczą ASPRA. Publikacje te mają w przeważającej mierze charakter opisowy oraz historyczno-prawny, stanowiąc przede wszystkim zarys analizowanych instytucji.

Działalność konferencyjna

Habilitant wystąpił na 13 wydarzeniach naukowych o krajowym z referatami o zróżnicowanej tematyce, głównie dotyczącej prawa amerykańskiego. Był też przewodniczącym lub członkiem komitetów organizacyjnych pięciu konferencji krajowych.

Działalność badawcza

Aktywność projektowa Habilitanta ma charakter uzupełniający wobec jego dorobku publikacyjnego i koncentruje się na udziale w projektach badawczo-rozwojowych finansowanych ze środków publicznych. W 2020 r. Habilitant uczestniczył jako wykonawca w projekcie realizowanym w ramach programu strategicznego Gospostrateg, finansowanego przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, dotyczącym instrumentów wsparcia dla MŚP na poziomie samorządów lokalnych. W ramach tego projektu przygotował analizę otoczenia regulacyjnego, propozycje założeń normatywnych oraz standardów prawnych dla lokalnych programów gospodarczych, a także koncepcję współpracy przedsiębiorstw w modelu podwykonawczym wraz z oceną proponowanych rozwiązań.

Z kolei w 2014 r. Habilitant brał udział jako wykonawca w projekcie badawczo-rozwojowym z zakresu bezpieczeństwa i obronności państwa, również finansowanym przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju. W jego ramach opracował analizę dotyczącą działalności Kongresu i Prezydenta Stanów Zjednoczonych w zakresie dostępu obywateli do informacji związanych z bezpieczeństwem narodowym.

Łącznie aktywność ta wskazuje na udział Habilitanta w projektach o charakterze aplikacyjnym, w których jego rola polegała przede wszystkim na przygotowywaniu ekspertyz i opracowań prawnych.

Dodatkowo w latach 2018–2019 Habilitant pełnił funkcję kierownika zadania badawczego dotyczącego wpływu ofiar przestępstw na proces prawotwórczy w Parlamencie Europejskim. w procesie stanowienia prawa w UE z odniesieniem do doświadczeń amerykańskich. Habilitant uczestniczył też w projektach o charakterze aplikacyjnym, realizowanych m.in. przez Szkołę Wyższą Wymiaru Sprawiedliwości. W 2021 r. kierował pracami dotyczącymi prawnych aspektów bezpieczeństwa w łowiectwie, koncentrując się na regulacjach związanych z użyciem, przechowywaniem i transportem broni. W latach 2020–2021 brał udział w projekcie dotyczącym wdrażania idei sprawiedliwości naprawczej w praktyce funkcjonowania Służby Więziennej w Lublinie, pełniąc funkcję zastępcy kierownika projektu w okresie od marca 2020 r. do końca czerwca 2021 r.

Główne zastrzeżenie dotyczące aktywności naukowej Habilitanta dotyczy jego umiędzynarodowienia. Habilitant wykazuje aktywność międzynarodową głównie w charakterze osoby odbywającej wizyty zagraniczne (studyjne) czy kwerendy, a nie faktycznego eksperta zapraszanego przez instytucje międzynarodowe czy panelistę na konferencjach międzynarodowych. Z tego też powodu można odnieść mieszane wrażenia co do opisu jego działalności np. jako „uczestnika paneli eksperckich w bankach Systemu Rezerwy Federalnej (FED) w Nowym Jorku i Filadelfii, a także w spotkaniu w Federalnej Korporacji Ubezpieczającej Depozyty (FDIC) w Waszyngtonie.” (por [Udział dokonana WPiA UKSW prof. ucz. dr. hab. Bogumiła Szmulika oraz dr. Wojciecha Kwiatkowskiego w serii paneli eksperckich w bankach Systemu Rezerwy Federalnej w USA – Wydział Prawa i Administracji UKSW](#) (dostęp 4.04.2026)). Czy były to podróże studyjne czy panele eksperckie, na które Habilitant został zaproszony jako ekspert? Jednocześnie we wniosku Habilitant wskazuje przygotowanie ekspertyz na zlecenie Federal Reserve Bank of Kansas City, których zakres objęty jest klauzulą poufności.

Podsumowanie. Recenzja w części poświęconej osiągnięciu naukowemu obejmuje dwie monografie, które łącznie tworzą spójne i wzajemnie uzupełniające się opracowanie dotyczące genezy oraz ewolucji instytucji ławy przysięgłych w Stanach Zjednoczonych. Publikacje te zostały dobrze osadzone w obszernej literaturze przedmiotu oraz oparte na pogłębionej analizie orzecznictwa sądów federalnych i stanowych. W konsekwencji na pierwsze z postawionych pytań należy udzielić odpowiedzi pozytywnej - **dorobek naukowy Habilitanta w zakresie badań nad genezą i ewolucją konstytucyjnej instytucji ławy przysięgłych stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk prawnych.**

Aktywność naukowa Habilitanta nie czyni go badaczem szczególnie aktywnym, co wynika z relatywnie ograniczonej liczby wystąpień konferencyjnych, braku aktywności w wydarzeniach o charakterze międzynarodowym oraz braku wyraźnych przejawów trwałej współpracy naukowej z ośrodkami zagranicznymi. Jednocześnie jego działalność projektowa koncentrowała się przede wszystkim na przedsięwzięciach o charakterze aplikacyjnym, a nie stricte badawczym. Mimo powyższych zastrzeżeń należy jednak uznać, że **aktywność ta posiada określoną istotność, zwłaszcza w kontekście uwarunkowań instytucjonalnych i organizacyjnych miejsca jego zatrudnienia.**

Dr hab. Anna Śledzińska-Simon, LL.M., S.J.D.
prof. Uniwersytetu Wrocławskiego

Mając na uwadze pozytywną ocenę wskazanego osiągnięcia naukowego oraz działalności naukowej, przy jednoczesnym uwzględnieniu wskazanych w recenzji ograniczeń w zakresie naukowości dorobku oraz umiędzynarodowienia badań, wnoszę o dalsze procedowanie wniosku dr Wojciecha Kwiatkowskiego, w szczególności o dopuszczenie go do kolokwium habilitacyjnego oraz rozważenie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk prawnych.

Z wyrazami szacunku

Anna Śledzińska-Simon

Wrocław, 4 kwietnia 2026 t.